

EKONOMSKA DIPLOMATIJA I ZAKONODAVSTVA DRŽAVA JUGOISTOČNE EVROPE U KONTEKSTU EVROPSKIH INTEGRACIJA

Akademik prof. dr Slobodan Nešković

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, slobneskovic@gmail.com

Sažetak: *Proces globalizacije i snažne eskalacije privrednog života, posebno intenziviran krajem prošlog i početkom ovog veka, doveo je do korenitih promena u međunarodnim odnosima. Umesto tradicionalnih političkih ciljeva u prvi plan su došli ekonomski prioriteti, dok je ekonomija postala temelj međunarodnih odnosa. Stoga je diplomatski ekonomski angažman postao prvorazredna aktivnost nacionalnih država u njihovom spoljnopoličkom nastupu. Burni događaji u novijoj istoriji Zapadnog Balkana ostavili su duboke tragove na novonastale države u okviru regije, međutim, približavanje Evropskoj uniji i njenim vrednostima dovele su do toga da zemlje ovog regiona shvate važnost međunarodne ekonomske saradnje kao kreatora mira i prosperiteta. U savremenim, globalizovanim uslovima, osnovna funkcija spoljne politike, tj. diplomatskih predstavništava, ministara, vlada i šefova država, postaje funkcija ekonomskog diplomate-reklamiranje i prodaja proizvoda sopstvene nacionalne privrede u svetu i obezbeđivanje poslova domaćim kompanijama na stranim tržištima.*

Ključne reči: *međudržavni odnosi, spoljna politika, ekonomska diplomatija, globalizacija, Zapadni Balkan;*

ECONOMIC DIPLOMACY AND LEGISLATURES OF STATES IN SOUTH EAST EUROPE IN CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Abstract: *The process of globalization and strong escalation of economic life, especially intensified at the turn of this century, has led to radical changes in international relations. Instead of the traditional political goals in the first plan came economic priorities and the economy became the foundation of international relations. Therefore, the diplomatic economic engagement has become a first-class activity of nation-states in their foreign policy. The tumultuous events in the recent history of the Western Balkans have left a deep imprint on the newly formed states in the region, but closer to the European Union and its values have led to countries in the region understand the importance of international economic co-operation as a creator of peace and prosperity. In the modern, global environment, the basic function of foreign policy (diplomatic missions, ministers, heads of state and government) becomes a function of economic diplomats-advertising and sale of their national economy in the world and provide jobs to domestic companies in foreign markets.*

Keywords: *interstate relations, foreign policy, economic diplomacy, globalization, Western Balkans;*

1. UVOD

Region Jugoistočne Evrope predstavlja autentičnu sredinu sa bogatim kulturno istorijskim nasleđem. Savremeni trendovi društveno-ekonomskog razvoja ovih zemalja direktno su povezani sa procesima evropskih integracija. Ovaj region je zbog permanentno izraženih bezbednosnih izazova, rizika i pretnji u teoriji i praksi nazvan „bure baruta“. Ipak, nakon raspada Jugoslavije, sve novonastale države izabrale su put evropskih i evroatlantskih integracija i izgradnju što boljeg odnosa sa vodećim svetskim silama i sa svojim susedima.

Spoljne politike zemalja ovog regiona fokusirane su na međunarodnu ekonomsku saradnju. Vlade ovih zemalja shvatile su da je za ostvarenje značajnog ekonomskog napretka neophodno neprestano jačanje konkurentnosti privrede, jer je to jedini delotvoran put ka povećanju izvoza. Da bi ove zemlje ostvarile uspešnost svojih izvoznih potencijala neophodna je visoko profesionalna i kvalitetna ekonomska diplomatija, koja će da preuzme na sebe ogromnu ulogu u otklanjanju prepreka koje otežavaju put preporoda ovih država i njihovih privreda. U tom smislu, ma koliko napora i sredstava da se uloži u ekonomski razvoj, nije i neće biti uzalud. Pored navedenog, neophodna je i konstrukcija ekonomsko-diplomatskog modela zemlje koji mora biti dugoročan. Ekonomsko-diplomatske aktivnosti moraju biti u službi ekonomskog i političkog oporavka i stabilizacije zemlje, kao i njenog uspešnog predstavljanja i prodora u svetu.

U novom globalističkom poretku pred ekonomske predstavnike u svetu stavljaju se nova zaduženja i odgovornosti. Njihove zemlje moraju u njima dobiti važnog saradnika, koji će informacijama i sugestijama doprineti usmeravanju njihove izvozne ekspanzije, transformaciji spoljnoekonomskog nastupa, novim proizvodnim programima i kvalitetu proizvoda, koji moraju da zadovolje određeno tržište. Ekonomska diplomatija treba da obezbedi konzistentnu politiku

ekonomskog nastupa, materijalne resurse za takav nastup, kao i obuku kadrova koji će te zadatke sprovoditi. Ekonomske diplomate, pri tome, vode svakodnevnu bitku sa konkurentima u potrazi za poverljivim ekonomskim informacijama. Nadmeću se u osvajanju novih ili u proširenju starog prisustva na stranim tržištima. Sa globalizacijom svetske privrede i međunarodne politike interes pojedinih privreda da budu promovisane u inostranstvu i da se na svetskom tržištu izbore za što veće učešće i udeo u svetskom profitu, postaje i državni interes njihovih zemalja.

Pridruživanje Evropskoj uniji koje se može shvatiti kao najviši oblik udruživanja podrazumeva ispunjenje različitih uslova od strane države potencijalnog kandidata ili kandidata za članstvo. Država koja pretenduje da postane članica Evropske unije mora ispuniti određene kriterijume koji mogu biti različitog karaktera (tzv. Kopenhaški kriterijumi), a jedan od osnovnih je da usaglase nacionalno zakonodavstvo sa pravnim tekovinama Evropske unije na šta ih obavezuje i samo potpisivanje Osnivačkih ugovora Evropske unije. Mnoge države dobrovoljno i pre nego što im to postane obaveza usklađuju svoje propise, a kao primer za to može se navesti i neutralna Švajcarska.¹

Kada su u pitanju države članice Evropske unije za njih harmonizacija predstavlja usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa komunitarnim ali samo u onoj meri u kojoj je potrebno da bi se ostvarili komunitarni ciljevi.² Cilj harmonizacije propisa nije stvaranje primata nadnacionalnog prava nad nacionalnim, već stvaranje sličnih rešenja u

¹ Nešković, S., Evropske integracije i razvoj turizma zemalja Jugoistočne Evrope sa akcentom na IPA fondove, BiH, Međunarodna konferencija „Savremeni ekonomski trendovi u zemljama Jugoistočne Evrope“, Travnik: Internacionalni univerzitet Travnik, 20-21. decembar 2013., str. 20.

² Vukadinović, R., „O evropeizaciji i harmonizaciji domaćeg prava sa pravom EU u procesu stabilizacije pridruživanja“, u časopisu: *Srpska pravna revija*, izdanje br.3, Beograd, 2006, str. 130.

nacionalnim propisima ali uz zadržavanje razlika.

2. ULOGA EKONOMSKE DIPLOMATIJE U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA

Pojam ekonomska diplomatija označava diplomatske aktivnosti usmerene prema unapređenju i zaštiti ekonomskih interesa zemlje. Diplomacija u subjektivnom smislu označava sposobnost, znanje, veštinu, metod održavanja međunarodnih odnosa, pregovaranja, rešavanja konfliktnih situacija. Reč "diplomacija" potiče od grčke reči „diploma“, koja je prvobitno označavala dvostruko presavijenu ispravu koja je služila kao dokaz završenog fakulteta. Kasnije, reč je poprimila druga, šira značenja, a označavala je službene dokumente (između ostalog sporazume između vladara).³

Diplomatija kao pojam ima nekoliko značenja:

- sposobnost, znanje, veština i metoda održavanja međunarodnih odnosa, pregovaranja, rešavanja konfliktnih situacija.
- vođenje državnih poslova, tj. državne aktivnosti na području spoljne politike putem službenih kontakata sa drugim subjektima međunarodnih odnosa.
- celokupna državna struktura (u prvom redu Ministarstvo spoljnih poslova i diplomatsko-konzularna predstavništva) koja služi predstavljanju neke zemlje u svetu i pojedinim državama, kao i održavanje službenih odnosa u drugim zemljama i međunarodnim organizacijama.
- profesija, karijera, struka predstavljanja jedne države u međunarodnim odnosima.
- u subjektivnom, neformalnom, socijalnom smislu, diplomatija označava način rešavanja konflikata,

nesporazuma, sukoba mirnim putem. To je, pored ostalih, jedna od najvažnijih karakteristika koju treba da poseduje ekonomski diplomata, odnosno osoba čija je profesija predstavljanje države u međunarodnim okvirima.

- i na kraju, diplomatija je nauka koja proučava i podučava o relevantnim pitanjima u međunarodnim odnosima i vođenju spoljne politike. Kao nauka, ona je kompilacija različitih naučnih područja: pre svega politike, ali i istorije, geografije, prava, ekonomije i dr.

„Diplomatija je profesija, zanat sa specifičnim karakterom posla, načinom rada i sopstvenim pravilima, ali i naučna disciplina i nauka, kao što je međunarodno pravo“.

U uslovima ubrzanja procesa globalizacije, sigurnosna pitanja koja su bila dominantna u periodu Hladnog rata, ustupaju mesto ekonomskim pitanjima, što određuje jaku orijentaciju spoljne politike većine zemalja sveta u ovom pravcu. Razvoj efikasnog koncepta ekonomske diplomatije postaje najprimereniji pristup uspešnom vođenju spoljne politike u uslovima kada je neophodno stalno tražiti kvalitetne strane investitore i nova tržišta za domaće proizvode.

Ne poveravaju se u jednoj državi svi poslovi ekonomske diplomatije samo diplomatama. Ti poslovi se raspoređuju među službama, koje nalaze najbolji način za rešavanje problema koji se postavljaju pred njih u oblasti spoljno-ekonomske politike. Ekonomska diplomatija podrazumeva aktivnost države na promociji i zaštiti interesa nacionalnih firmi na međunarodnom planu, pregovore sa vladama (kako države, tako i firmi) u čijim zemljama nacionalne kompanije posluju, zatim sprečavanje i izbegavanje ekonomskih konflikata na domaćem i međunarodnom planu, prikupljanje informacija i globalne promocije izvoza preko državnog diplomatskog aparata, a uz kooperaciju kompanija i države u pregovorima. U

³Нешкович, С., Икономическата дипломатија в контекста на националната и глобалната сигурност, Велико Трново: Универзитет „Св. кирило и Методиј“, 2012, стр. 131.

međunarodnom sistemu ekonomska diplomatija dobija dodatno na značaju sa ubrzavanjem globalizacije (misli se pre svega na dodatno jačanje stepena međuzavisnosti između država, kao i integrativnih procesa na regionalnom i globalnom nivou).

Ako imamo u vidu da se globalna ekonomija karakteriše visokim nivoom konkurentnosti, otvara se pitanje kako ekonomski subjekti malih država mogu da ostvare zadovoljavajuća tržišna učešća, odnosno kako mogu da ostvare komparativne (konkurentne) prednosti koje bi im omogućile adekvatno pozicioniranje na tržištu? U tom smislu, istraživanja pokazuju da veoma važnu pozitivnu ulogu može da ima efikasnost i efektivnost diplomatije, ili preciznije njene ekonomske komponente za koju je sve prihvaćeniji termin ekonomska diplomatija. Značaj ekonomskih faktora u međunarodnim odnosima odavno je uočen, ali je najčešće bio potiskivan u odnosu na političke. Danas je značaj međunarodne ekonomske saradnje u internacionalnom biznisu ogroman.⁴

U okviru ministarstva inostranih poslova svake države postoji služba koja se bavi konzularnim poslovima. Ova direkcija koordinira rad konzularne mreže u inostranstvu, pomaže im u radu, prima zahteve stranaka kada imaju elemente inostranosti, ali istovremeno, pored protokola, ima glavnu ulogu u posredovanju između stranih diplomatsko-konzularnih predstavništava i domaćih državnih organa. Konzulati su "država u malom" i prva adresa u inostranstvu ako se nešto nepredviđeno desi. Pored navedenog, konzulati imaju na lokalnom nivou i diplomatsku funkciju, oni su tu da unapređuju političke i ekonomske odnose, da informišu javnost, da šire kulturu svoje zemlje i sl.

Što se tiče ekonomske diplomatije, ona se može sagledati sa dva nivoa:

- Jedan je ekonomska diplomatija u širem smislu, koja je sveobuhvatnija i tiče se svih subjekata jednog društva koji učestvuju u jačanju ekonomske konkurentnosti jedne zemlje diplomatskim metodama.
- Drugi je definicija ekonomske diplomatije u užem smislu, i ona se tiče ekskluzivnih aktivnosti Ministarstva inostranih poslova u odbrani ekonomskih interesa svoje zemlje.

Ekonomska diplomatija uključuje politiku, klasičnu diplomatiju, ekonomiju, biznis, menadžment, marketing, svetsko tržište, odnose s javnošću, informativnu delatnost i dr. Cilj ekonomske diplomatije je: efikasan posao, efektivna uspešnost i sigurnost profita, investicija i tržišta. Sa globalizacijom svetske privrede i međunarodne politike, interes pojedinih privreda da budu promovisane u inostranstvu, i da se na svetskom tržištu izbore za što veće učešće i udeo u ostvarenom profitu, postaje i državni interes njihovih zemalja.

Osnovni ciljevi ekonomske diplomatije jesu: ekonomsko opštenje sa inostranstvom, utvrđivanje konzistentne politike ekonomskog nastupa na međunarodnom planu, obezbeđivanje materijalnih resursa za takav nastup, kao i obučavanje kadrova koji će sprovesti utvrđenu politiku. Uz to, ekonomska diplomatija ima za cilj i prikupljanje poverljivih ekonomskih informacija o konkurentima, ekonomskim partnerima i kompanijama i o situaciji na stranim tržištima.

Principi koji se primenjuju u ekonomskoj diplomatiji su: **1.)** Rešavanje pitanja od nacionalnog značaja; **2.)** Predupređivanje konflikata; **3.)** Rešavanje pitanja koja su u vezi sa nacionalnom privredom; **4.)** Podrška privrednim asocijacijama, preduzećima i drugim institucijama relevantnim za razvoj privrede i unapređenje ekonomskih odnosa s inostranstvom.

Glavna funkcija ekonomske diplomatije je: zaštita nacionalnih ekonomskih interesa u

⁴ Nešković, S., Doprinos ekonomske diplomatije privrednom razvoju zemlje, FIMEK Novi Sad: Ekonomija-Teorija i praksa, 2011, str. 91

međunarodnim ekonomskim odnosima. Da bi se obezbedila promocija nacionalne privrede u svetskoj razmeni (kako države u celini, tako i svakog njenog ekonomskog subjekta), organizovana država određuje za to nadležne organe i službe, utvrđuje sredstva i mehanizme i zadužuje stručne i spremne kadrove koji će zacrtanu državnu politiku nastupa u inostrantvu sprovesti ekonomskom diplomatijom na bilateralnom i multilateralnom planu. Ekonomske diplomate treba da vode konstatnu bitku sa konkurencijom u cilju dolaženja do poverljivih ekonomskih informacija, zatim da se takmiče za osvajanje novih ili proširenje na već postojećim tržištima i pregovaraju sa interesnim grupama.⁵

Profesionalizam ekonomskih diplomata ogleda se u predanoj borbi za ostvarivanje zacrtanih ekonomskih interesa i profita svoje kompanije i zemlje koje predstavljaju. Ukoliko jedan od tih elementa nedostaje, stepen uspešnosti njenog ekonomskog predstavljanja i rezultati njenog nastupa ozbiljno se umanjuju. Ukoliko su svi ti neophodni preduslovi obezbeđeni, stvaraju se povoljni uslovi za ostvarenje funkcija ekonomske diplomatije.

Osnovne funkcije ekonomske diplomatije su:

- a) aktivnosti za obezbeđenje najpovoljnijih uslova u trgovini i drugim formama ekonomskog povezivanja;
- b) uticaj na uspostavljanje mera stimulisanja izvoza domaćih roba/usluga i kontrola prometa kapitala u sklopu ukupnih razvojnih ciljeva i strategije ekonomskog nastupa zemlje u inostranstvu;
- c) svakodnevna i sistematska analiza prilika na međunarodnom tržištu i ekonomskim odnosima i analiza ekonomskog položaja stranih zemalja;

- d) uspostavljanje i održavanje ekonomskih i poslovnih kontakata sa poslovnim i preduzetničkim krugovima i nadležnim resorima zemlje prijema;
- e) vođenje bilateralnih i multilateralnih ekonomskih pregovora;
- f) priprema i učešće u ekonomskim konvencijama;
- g) učešće u radu međunarodnih institucija i organizacija;
- h) stvaranje povoljnih poslovnih prilika za nastup preduzeća sopstvene zemlje u inostranstvu.

Ekonomska diplomatija predstavlja budućnost diplomatije, jer je u okolnostima globalizacije svetske privrede i politike postala osnovno sredstvo prodora na svetsko tržište. Pokušaj da se dođe do tačne definicije ekonomske diplomatije teško da u ovom trenutku može biti uspešan. Iako novi pojam sa mnogo aspekata, može se reći da se pod pojmom ekonomske diplomatije najčešće podrazumevaju diplomatske aktivnosti usmerene prema unapređenju i zaštiti ekonomskih interesa zemlje, prvenstveno unapređenjem izvoza i privlačenjem stranih investicija. Najkraće i najjednostavnije rečeno, ekonomska diplomatija je specifičan spoj klasične diplomatije, ekonomskih nauka i nauka menadžmenta, metoda i tehnika pregovaranja sa stranim partnerima, marketinga, odnosa sa javnošću i prikupljanja ekonomskih informacija od interesa za privredu svoje zemlje ili kompanije, u cilju prodora na svetsko tržište.

Činjenica je da je visokoobrazovana i motivisana diplomatija neophodna za svaku državu koja svoj ekonomski prosperitet vezuje za stalnu i plodnu razmenu na svetskom tržištu, slobodnu cirkulaciju ljudi, roba i kapitala i za svoj uspešan privredni nastup u svetu. U današnjoj, globalnoj svetskoj privredi to je postalo neophodno, jer nijedna zemlja na svetu ne može da živi i proizvodi sama sve što joj je neophodno za normalno funkcionisanje privrede i zadovoljavanje potreba njenih građana. Kapital je odavno prešao granice

⁵ Neskovic, S., An Agricultural Production as a Significant Area of a Strategy of Economic Diplomacy of Serbia, Economics of Agriculture, Vol. LIX, N. 4, Belgrade, 2012. p. 592.

jedne države i seli se tamo gde može najefikasnije i najefektivnije da se oplodi.

U privrednom životu, pored ostalih faktora, ekonomska diplomatija pruža ogromnu pomoć kvalitetnim informacijama i savetima o aktuelnim trendovima, obimu, vrstama i kvalitetu sličnih ili traženih proizvoda konkurentskih kompanija i zemalja, zatim analizama potreba i eventualnoj zasićenosti stranih tržišta, prihvatljivim cenama i rokovima, pa sve do dizajna ili uzoraka proizvoda konkurentskih firmi. Ekonomski diplomata tako ima ulogu specijalnog ekonomskog posmatrača privrednih kretanja na svetskom tržištu i ekonomske situacije u zemlji prijema. On svoja zapažanja, u vidu argumentovanih analiza mora redovno da dostavlja svojoj centrali (državi). Naravno, uz preporuke kako da privrednici njegove zemlje što brže i uspešnije prođu na strani tržišni prostor i osvoje ga sopstvenih proizvodima, tehnologijom i ulaganjima.

Ekonomsko-diplomatske aktivnosti moraju biti u službi ekonomskog i političkog oporavka i stabilizacije zemlje, kao i njenog uspešnog predstavljanja i prodora u svetu. Samim tim, osnovna uloga državne administracije, diplomatskih i spoljnotrgovinskih predstavništava, različitih delegacija, ministara, predstavnika Vlade i šefova država prilikom boravka u inostranstvu postaje uloga ekonomskog diplomate-da promovira i prodaju proizvode nacionalne privrede u svetu, da obezbede da kompanije iz njihovih zemalja dobijaju poslove na stranim tržištima i da kvalitetnom poslovnom klimom u svojoj zemlji privuku strane investitore.⁶

⁶ Nešković, S., Saobraćajni koridori u funkciji razvoja zemalja Jugoistočne Evrope, Međunarodna konferencija „Mobilnosti i sigurnost cestovnog prometa“, Travnik: Internacionalni univerzitet Travnik, 30-31. maj 2013, str. 18.

3. HARMONIZACIJA PROPISA SA EVROPSKOM UNIJOM

Obim u kome je potrebno uskladiti nacionalno pravo je određen članom 94. Ugovora o EZ, a osnovni cilj harmonizacije je usklađivanje pravila ponašanja na što sličniji način na nivou Evropske unije. O harmonizaciji se može govoriti u užem i širem smislu. Harmonizacija u užem smislu predstavlja usklađivanje domaćih propisa sa komunitarnim aktima, odnosno direktivama. Kada se govori o harmonizaciji u širem smislu misli se na države koje nisu članice Evropske unije i koje nemaju obavezu harmonizacije, njihovo usklađivanje se ne mora odnositi samo na direktive već se može proširiti i na unutrašnje implementirajuće akte koje su u tom cilju usvojile države članice.⁷

U ovom slučaju se radi o ugledanju domaćih zakonodavaca koji se ugledaju na evropske zakone i kojim im služe kao modeli.⁸ Postoje određeni kriterijumi za usklađivanje nacionalnih propisa sa pravom EU, a oni su određeni : ciljevima, obimom i domašajem i postupnošću usklađivanja.⁹ Usklađivanje ne podrazumeva samo formalnu proceduru, usklađivanje predstavlja sredstvo kojim se ostvaruju različiti ekonomski, politički, pravno-tehnički ciljevi.

Da bi propisi koji su usvojeni dosledno primenjivali potrebno je da postoji delotvorna javna uprava i nezavisno i nepristrasno pravosuđe. Pravni akti sa kojima se usklađuju nacionalni propisi jesu regulative, direktive, odluke, preporuke i mišljenja. Regulative automatski postaju sastavni deo nacionalnog prava država članica i one važe na teritoriji

⁷Nešković, S., Evropske integracije i razvoj turizma zemalja Jugoistočne Evrope, Međunarodna konferencija: „Savremeni trendovi u turizmu“, Travnik: Internacionalni univerzitet Travnik, 28-29. mart 2013, str. 17.

⁸ Pavlović, M., Uslovi, ideje i razlozi za pravnu evropeizaciju Srbije, Knj.1, Kragujevac, 1996, str. 35.

⁹ Vukadinović, R., Jovanović, N., Medak, V., Todorčić, V., Kako usklađivati domaće propise sa pravnim propisima EU, Vlada Republike Srbije, Beograd 2004, str.22.

svih država članica bez obzira na to da li su glasale za njihovo usvajanje ili nisu. Osnovni cilj direktiva jeste da što više usklade nacionalne propise država članica i one postaju važeće tek nakon što država usvoji mere implementacije, dakle odredbe direktive se prenose u nacionalni sistem kroz nacionalne propise i u određenom roku. Za direktivu se može reći da obavezuje državu i u pogledu cilja i u pogledu roka.

Direktiva dejstva na pravna i fizička lica počinje da proizvodi tek kada postane deo nacionalnog prava. U slučaju da država ne implementira direktivu na pravi način u nacionalno zakonodavstvo ipak se može pred nacionalnim sudom pozvati na direktivu, a sud će biti dužan da mu zagaruje sva prava iz te direktive. Direktivama se takođe ne vrši unifikacija već se državama članicama ostavlja prostora da u svojim aktima zadrže izvesne razlike.¹⁰

Harmonizacija takođe može biti aktivna i pasivna. Aktivna harmonizacija postoji kada se implementacija sprovodi usvajanjem novih propisa, a pasivna podrazmeva priznanje direktnog dejstva onih odredaba Ugovora o osnivanju kojima se nešto zabranjuje. Državama se u ovom slučaju zabranjuje legislativnih mera koje su u suprotnosti sa odredbama direktive, a čak i da se dogodi da ih država donese primena takvih mera bi bila onemogućena pozivanjem na direktno dejstvo odredbi Ugovora o osnivanju.

Kada je reč o nacionalnim aktima implementacije, najbitnije je da taj akt bude pravno obavezujući, a država članica po svom nahođenju može izabrati koji će to akt biti. Kada se proces harmonizacije posmatra u tehničkom smislu, može se reći da se koristi nekoliko metoda harmonizacije. Prvi jeste transpozicija i on označava prenošenje identičnog teksta komunitarnog propisa u nacionalno pravo. Obično se koristi za složene direktive. Drugi je preformulacija kojom se preuzima srž teksta ali se postiže i očuvanje

pravne terminologije nacionalnog prava. Treba spomenuti i treći metod, a to je referiranje koje se koristi vrlo retko i to isključivo u slučajevima kada je u pitanju direktiva koja sadrži detaljne i precizne tehničke odredbe.

Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom Evropske unije je jedan mukotrpan i dug proces. Tu se radi o preuzimanju prava i obaveza Zajednice koji su nastali u proteklih pedeset godina, odnosno svega što je Evropska unija stvorila do danas. Evropska unija je u maju 1999. godine predložila novi model odnosa sa državama koje pripadaju Zapadnom Balkanu koji se naziva Proces stabilizacije i pridruživanja.¹¹ Proces stabilizacije i pridruživanja jeste politički okvir koji služi unapređenju država zapadnog Balkana sve do njihovog stupanja u Evropsku uniju. U okviru ovog procesa postoje 3 nivoa uslova:

- a) Politički kriterijum
- b) Ekonomski kriterijum
- c) Sposobnost preuzimanja pravnih tekovina EU
- d) Administrativni kriterijum

1. Kriterijumi iz Procesu stabilizacije i pridruživanja
2. Kriterijumi za svaku državu koji su nabrojani u Evropskom partnerstvu (Prati ga i godišnji izveštaj o napretku svake države u kome je napisano šta je učinjeno i šta treba učiniti dalje).¹²

Vlada Republike Srbije je otpočela jednostranu primenu PTS od 1. januara 2009. godine. Razlozi za donošenje ovakve odluke jesu najpre ekonomske prirode i to otvaranje tržišta za robu iz Evropske unije bez carine ili sa vrlo niskim carinama. Zatim politički razlozi, koji se tiču posvećenosti Srbije i njenom željom za napretkom jer primena ovog

¹¹ Mišević, T., Pridruživanje Evropskoj Uniji, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str.151

¹² Godišnji izveštaj o PSP EK: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokument_a/misljenje_kandidatura/izvestaj_o_napretku_2011.pdf

¹⁰ Meriki, W., Comparative Law in a Global Context, Cambridge University Press, London, 2005, p.39

sporazuma dovodi do sledećeg koraka u procesu, a taj korak je podnošenje kandidature za članstvo. Republika Srbija je preuzela potpisivanjem ovog sporazuma dve bitne obaveze, a one su uspostavljanje zone slobodne trgovine u prelaznom preiodu od 6 godina i usklađivanje nacionalnog prava sa komunitarnim. Vlada Republike Srbije je u junu 2003. godine usvojila prvi Akcioni plan na osnovu kog je trebalo doneti 50 zakona do kraja 2004. godine. Takođe, pored Akcionog plana, Republika Srbija je usvojila i Informaciju o potrebi za uspostavljanjem mehanizma za ocenu nivoa usklađenosti propisa i to :

1. Izjava o usklađenosti,
2. Tabela usklađenosti.

Izjava o usklađenosti jeste pismena izjava od strane organa ili organizacija državne uprave nadležnih za izradu i predlaganje određenog predloga zakona, drugog propisa ili opšteg akta kojim se daje ocena nivoa usklađenosti nacarta akta sa propisima Evropske unije.¹³

Republika Srbija je podnela zahtev za članstvo u Evropskoj uniji u decembru 2009. godine, a Evropska Komisija je 12. oktobra 2011. godine preporučila da se Srbiji dodeli status kandidata. Kada je 9. decembra 2011. godine odložena dodela statusa kandidata za članstvo uz uslov koji se odnosi na napredak u određenim segmentima odnosa sa Kosovom, naša zemlja je učinila velike napore.¹⁴ Uslovi su se odnosili na dogovor o regionalnom predstavljanju Kosova i uspešno je okončan sporazumom Beograda i Prištine u Briselu. Evropski Savet je 1. marta 2012. godine doneo odluku da Srbiji dodeli status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. Srbija je nakon ovog krupnog koraka nastavila dalje da se priprema za sledeće faze evropske integracije.

Da bi se otvorili pregovori u članstvu, potrebna je saglasnost svih država članica.

¹³ Tabela usklađenosti jeste tabelarni presek analize odredaba pravnog akta koji je nadležan organ dužan da priloži.

¹⁴ Obrazac Tabele usklađenosti propisa sa propisima Evropske Unije, sa uputstvom za popunjavanje.

Ne postoji tačno određen rok za otpočinjanje pregovora o članstvu nakon dobijanja statusa kandidata, uglavnom pregovori o članstvu traju od 3 do 5 godina i najviše zavise od sposobnosti države da harmonizuje nacionalne propise sa pravnim tekovinama Evropske unije¹⁵. Republika Srbija je do otpočinjanja pregovora nastavila sa reformama i procesom harmonizacije zakonodavstva. Do bliže saradnje Evropske unije i Srbije u različitim oblastima politika, koje doprinose celokupnom ekonomskom i socijalnom razvoju nase zemlje dovelo je sprovođenje SSP. Ove oblasti saradnje su veoma bitne, jer će u narednim fazama biti predmet pregovora o članstvu i čine bitan i većinski deo od ukupno 35 poglavlja za pregovaranje.¹⁶

Srbija je u procesu Evropskih integracija, usled svoje velike želje da se što pre pridruži Evropskoj uniji otpočela proces harmonizacije i pre nego što joj je to bilo nametnuto kao obaveza. Tako je Srbija usvojila i strateški dokument, poznat pod nazivom Nacionalni program za integraciju. Nacionalni program za integraciju jeste svojevrsan plan po kome bi država trebala da se kreće i da realizuje planove u određenom vremenskom okviru. Prvi izveštaj o sprovođenju Nacionalnog programa za integraciju je usvojen je 5. februara 2009. a kompletna realizacija planova iz ovog dokumenta bi trebala da se dogodi do 31. decembra 2016. godine nakon čega će biti razmotreno usvajanje novog dokumenta, a u zavisnosti od rezultata i

¹⁵ CCP predstavlja saradnju u sledećim politikama: ekonomska i trgovinska politika, statistika, bankarstvo, osiguranje i finansijske usluge, računovodstvena kontrola, promocija investiranja, industrijska sardnja, mala i srednja preduzeća, turizam, poljoprivreda i agroindustrija, ribarstvo, carine, porezi, socijalna saradnja, obrazovanje i obuka, saradnja u kulturi, audiovizuelna saradnja, informatičko društvo, elektronske komunikacije, informisanje, transport, energetika, nuklearna bezbednost, zaštita životne sredine, istraživanja i razvoj, regionalni i lokalni razvoj, javna uprava.

¹⁶ Nacionalni program za integraciju PC u Evropsku uniju Dostupan na Internetu: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/mpi/Revidirani_NPI

napretka očekivanih u okviru pristupnih pregovora sa Evropskom unijom.

ZAKLJUČAK

Kompleksnost istorijskog trenutka i veoma nepovoljna ekonomska situacija u kojoj se nalazi gotovo ceo Zapadni Balkan nameću potrebu za ubrzavanjem integrativnih procesa, kako bi se u uslovima pojačane međuzavisnosti sa visoko razvijenim zemljama ostvarilo snažnije ubrzanje razvoja, i to pre svega u ekonomskoj sferi. U tom smislu, proces integracije ovih zemalja u EU predstavlja za njihove privrede jednu od najizglednijih šansi.

Iskustva evropskih zemalja u tranziciji koje su postigle članstvo u EU pokazuju da je jednako važno, ako ne i važnije, ostvariti značajan napredak u privredi, bez koga ova integracija nije moguća. Zato osnovni zadatak učesnika spoljne politike jeste reklamiranje i prodaja proizvoda nacionalne privrede u svetu i obezbeđivanje poslova domaćim kompanijama na stranim tržištima. Za ostvarenje značajnog ekonomskog napretka potrebno je neprestano jačanje konkurentnosti privrede, što je jedini delotvoran put ka povećanju izvoza.

Razvijene zemlje uspešnost svojih izvoznih potencijala jednim značajnim delom mogu da zahvale svojoj visoko profesionalnoj i kvalitetnoj ekonomskoj diplomatiji. Da bi se to dogodilo, diplomatije država Zapadnog Balkana bi trebalo da preuzmu na sebe istorijsku ulogu u otklanjanju prepreka koje otežavaju put preporoda države i privrede, vršeći što je moguće efikasnije i efektivnije, sve konzularne funkcije utvrđene Bečkom konvencijom iz 1963. godine. Prilikom obavljanja ovih funkcija moraju se poštovati svi zakoni i propisi koje podrazumeva diplomatsko, običajno međunarodno pravo i opšte običajno međunarodno pravo kao i unutrašnji izvori prava koji uređuju funkcije spoljnog zastupanja države.

Uloga ekonomske diplomatije i ekonomskih predstavnika u svetu uopšte, posebno dolazi do izražaja u uslovima savremene

globalizovane svetske privrede i globalističkih tendencija u upravljanju svetom. Danas, ekonomski predstavnik je specijalan ekonomski posmatrač privrednih kretanja na svetskom tržištu i ekonomske situacije u zemlji u koju je poslat. Uloga ekonomskih predstavnika danas je sve više usmerena na promociju i zaštitu nacionalnih interesa, odnosno na obezbeđenje informacija i pomoć nacionalnoj ekonomiji u osvajanju svetskog tržišta ili odnošenju pobede u borbi sa konkurencijom.

Potrebno je, takođe, u skladu sa usaglašenim i prioritarnim nacionalnim ekonomskim interesima, utvrditi dugoročne ciljeve nacionalne ekonomske diplomatije koji neće doživljavati bitne transformacije ako dođe do promena u izvršnoj vlasti. Strateške ciljeve ekonomske diplomatije treba prilagoditi i opreacionalizovati na nivou njihove prioritete geografske disperzije. Uz jasno određivanje nosilaca odgovornosti za strateške aktivnosti u ekonomskoj diplomatiji ovih zemalja, neophodno je i jačanje institucionalizovane koordinacije u okviru ekonomsko-diplomatskog sistema.

Iako resor spoljne politike ima dominantnu ulogu u funkcionisanju ekonomske diplomatije, niz drugih aktivnosti i poslova vezanih za ovaj koncept treba da obave i drugi resori. Na ovom pitanju trebale bi da rade sve Privredne komore, Ministarstva spoljnih poslova, Ministarstva za ekonomske odnose sa inostranstvom, Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza, preduzetnička i profesionalna udruženja, ljudi od struke i nauke, uspešni privrednici iz sveta i drugi specijalisti za ovu oblast. Zato je neophodno, pored navedenog, doneti i sistemske zakone koji bi investicioni ambijent u ovom regionu digli na viši nivo i koji bi garantovali sigurnost ulaganja i bolje uslove investiranja.

LITERATURA

1. Vukadinović, R., Jovanović, N., Međak, V., Todorić, V., *Kako usklađivati domaće propise sa pravnim propisima EU*, Vlada Republike Srbije, Beograd 2004.
2. Vukadinović, R., "O evropeizaciji i harmonizaciji domaćeg prava sa pravom EU u procesu stabilizacije pridruživanja", u časopisu: *Srpska pravna revija*, izdanje br.3, Beograd, 2006.
3. Meriki, W., *Comparative Law in a Global Context*, Cambridge University Press, London, 2005.
4. Mišćević, T., *Pridruživanje Evropskoj Uniji*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
5. Nešković, S., Evropske integracije i razvoj turizma zemalja Jugoistočne Evrope sa akcentom na IPA fondove, BiH, Međunarodna konferencija „Savremeni ekonomski trendovi u zemljama Jugoistočne Evrope“, Travnik: Internacionalni univerzitet Travnik, 20-21. decembar 2013.
6. Нешкович, С., *Икономическата дипломатија в контекста на националната и глобалната сигурност*, Велико Трново: Универзитет „Св. Кирило и Методиј“, 2012.
7. Nešković, S., Doprinos ekonomske diplomatije privrednom razvoju zemlje, FIMEK Novi Sad: *Ekonomija-Teorija i praksa*, 2011.
8. Neskovic, S., An Agricultural Production as a Significant Area of a Strategy of Economic Diplomacy of Serbia, *Economics of Agriculture*, Vol. LIX, N. 4, Belgrade, 2012.
9. Nešković, S., Saobraćajni koridori u funkciji razvoja zemalja Jugoistočne Evrope, Međunarodna konferencija „Mobilnosti i sigurnost cestovnog prometa“, Travnik: Internacionalni univerzitet Travnik, 30-31. maj 2013.
10. Nešković, S., Evropske integracije i razvoj turizma zemalja Jugoistočne Evrope, Međunarodna konferencija: „Savremeni trendovi u turizmu“, Travnik: Internacionalni univerzitet Travnik, 28-29. mart 2013.
11. Pavlović, M., *Uslovi, ideje i razlozi za pravnu evropeizaciju Srbije*, Knj.1, Kragujevac, 1996.
12. http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/misljenje_kandidatura/izvestaj_o_napretku_2011.pdf